

Юрій ШУХЕВИЧ:

“ПРАВДА ПРО УПА ПРОТОРУЄ СОБІ ШЛЯХ...”

Цей поважного віку чоловік живе в одному із будинків вулиці, яка носить ім'я його батька – генерала Чупринки. Так головного командира УПА величали в підпіллі, а насправді він звався Романом Шухевичем. Тільки за те, що сталінський режим сповідував принцип, що діти відповідають за своїх батьків, сина на довгі роки позбавили волі. З неволі він вийшов лише наприкінці 80-х рр. минулого століття. Фізично виснаженим і з майже втраченим зором, але морально не зламаним. Сьогодні цю мужню людину називають не лише багаторічним політв'язнем, але й активним громадським діячем. Бо мало який львівський мітинг чи інший політичний захід обходиться без його участі. І тепер він продовжує справу свого батька, але словом, полум'ямим і гострим. Мова, звичайно, про Юрія Шухевича. З ним напередодні 60-річчя УПА ми й повели розмову не тільки про його легендарного батька.

– Пане Юрію, коли ви дізнались, що ваш батько Роман Шухевич – головнокомандувач УПА генерал Чупринка, і де це сталося? Хто вам відкрив цю таємницю?

– Що мій батько Роман Шухевич, головний командир Української Повстанської Армії генерал Чупринка дізнався в 1947 році. Тоді я втік із дитячого будинку у Донецьку. Двома роками раніше нашу родину заарештували: мене і сестру відправили в дитячий будинок (спочатку це був Дрогобич, потім Чорнобиль, згодом – Сталіне, теперішній Донецьк), а маму та бабусю – у в'язницю. Після втечі я вже тут, на Львівщині, зв'язався з нашим підпіллям і дізнався, який пост конкретно займав мій батько. Правда, до того я вже знав, що він був членом Проводу ОУН.

– Погляньмо правді у вічі: не всі в Україні сприймають УПА як армію. Якщо в Західній Україні її як національно-визвольну визнає переважна більшість населення, то в Центрі, на Півдні та Сході ставлення до УПА, здається, більш ніж прохолодне, а то й вороже. Не могли б ви на кількох конкретних прикладах довести, що йдеться не про якийсь там партизанське формування, а про національно-визвольний рух українського народу за свою свободу і незалежність.

– По-перше, в УПА було задіяно велику кількість людей. І не лише зі зброєю в руках. Прецінь, так довго, як тривало це підпілля, воно постійно було пов'язане з масою населення, яке його годувало, переховувало, лікувало... Про це свідчать не лише наші історичні дослідження. Декілька років назад у Мінську була видана російською мовою книга “Повстанческая армия”, у якій московські, до речі, видавці, роблячи екскурс у 40–50 рр. минулого століття, визнають УПА воюючою стороною у Другій світовій війні. Інший приклад: у двох томах “німецького літопису” УПА агенти Абвера детально

доповідають про діяльність УПА. Є на цей рахунок і документальні свідчення генерала де Голля. Словом, на Заході було видано масу книг про УПА, вони перекладені на кілька мов і з'явилися навіть у Китаї, В'єтнамі, Гватемалі та на Кубі. Тобто в тих країнах, які свого часу також вели національно-визвольну боротьбу. А ще за об'єктивне свідчення про діяльність УПА поплатився життям комісар Руднев. Його щоденники про те, як він був у Карпатах, як йому тут довелося зіткнутися з повстанським рухом, мали бути оприлюднені, але такий об'єктивний погляд комісара на УПА страшенно не сподобався московському керівництву Руднева, і його, за вказівкою верхівки НКВС, застрелила радистка...

Ще одне. Коли під час війни стверджували, що УПА є начебто агентурною мережею, створеною німцями для боротьби з радянськими партизанами та Червоною Армією, то потім ми отримали переконливі докази, що це було зовсім не так. Бо Німеччина капітулювала, а цей рух тривав і тривав. І це підпілля проіснувало в Європі найдовше з усіх інших: воно вже було знищене в Прибалтиці, Румунії, на Мадярщині, в Польщі, а антибільшовицький рух у Західній Україні тривав аж до 1956 року...

– У 1943 р., як відомо, його очолив генерал Чупринка, тобто ваш батько Роман Шухевич. Як це сталося?

– Він належав до того покоління, яке після поразки національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. не піддалося відчаю, а на чолі з Коновальцем продовжило боротьбу. І тоді, десь в 1922–1923 рр., батько, маючи 15–16 літ, залучився до тієї борні. Спочатку – як її симпатик, а вже в 1925 р. він став членом Української Військової Організації.

З дня заснування ОУН він влився в її ряди, був членом Галицького крайового проводу, польовим його референтом. Ну а потім – польські в'язниці, Карпатська Україна, Український легіон... Пізніше він перейшов у підпілля, і в 1943 р. очолив ОУН, а кількома місяцями пізніше став Головним командиром УПА. Так що у визвольній боротьбі він перебував із юнацьких років до дня своєї загибелі 5 березня 1950 р. в селі Білогорща біля Львова.

– Як ви, пане Юрію, гадаєте, чому деякий час назад Росія, а тепер і Польща наполягають на тому, аби не визнавати УПА воюючою стороною в Другій світовій війні?

– Звернімося до історії. Якщо йшлося про Україну, то поляки і росіяни завжди знаходили спільну мову. Так ведеться з XVII сторіччя. Хіба тоді вони не поділили Україну на Лівобережну та Правобережну: одна дісталася Польщі, друга – Росії. Правда, минув деякий час і Росія разом із Прусією та Австрією вже поділили між собою ту ж саму Польщу. Хіба в 1920 р. радянська Росія і незалежна на той час Польща не ділили Україну? Хіба Польщі тоді не дісталася Галичина і Волинь, а все інше – Росії? Минуло неповних 20 років і вже Німеччина разом із Росією поділили ту ж саму Польщу... Іншими словами, коли вони ділили між собою Україну, то проблем не виникало. Та коли український народ сам почав вирішувати свою долю, то це їм страшенно не сподобалось і проти цього вони виступили одностайно. Маю на увазі УПА. Так що оцінки наших визвольних змагань в очах одних і других завжди були із знаком мінус. До речі, якщо користуватись їхньою логікою, то так само можна охарактеризувати діяльність польської Армії Крайової. Ми добре знаємо, що вона коїла на Холмщині і Надсянні. Так що оцінку Петлюрі, Коновальцю, Шухевичу, зрештою, належить давати насамперед нам, українцям.

– Й досі, на жаль, невідомо, де покаяться останки генерала Чупринки. Існують якісь версії з цього приводу?

– Їх кілька. Наприклад, що був похований у одній із львівських в'язниць НКВС. Згідно іншої, його після загибелі вивезли до Києва і вже там десь поховали. Не виключено, що йому відтяли голову і кудись її вивезли, а тіло закопали десь біля Львова. Чи не простежуються сліди загибелі батька в архівах? Але хто має до них доступ?! Не треба довго шукати. В СБУ є цілий альбом фотографій Романа Шухевича з часів його студентських років та підпілля. Один такий знімок недавно з'явився в одному із загальноукраїнських тижневиків, мабуть, із того самого альбому. На фото видно, що він лежить убитий, що останню кулю сам собі пустив у скроню. А хто тоді в 1950 р. міг це зафіксувати, крім фотографа НКВС?!

– Ви багато років провели у неволі, за ґратами. За що? Може, як і сестри Степана Бандери, Володимира і Оксана, лише за те, що вони – одного кореня з провідником ОУН?

– Безумовно, причиною того, що мене спочатку відправили у дитячий будинок, а згодом, в 1948 р., заарештували, слугувало те, що я був сином головнокомандувача УПА. Тоді я мав 15 років. Мене судили перший, другий раз, а згодом приписали і антирадянську агітацію. В ув'язненні відбув 31 рік плюс заслання – так що в неволі знаходився мало не 40 років. Володимир-на-Клязьмі, іркутський Олександрівський централ, Мордовія – так що побував у різних кінцях Союзу і географію знаю не з атласів. Часом не вірилось, що виживу. Але дякувати Богові, вижив...

– Не можна, мабуть, сказати, що за роки незалежності в Україні, зокрема на її Заході, не вшановується пам'ять вояків УПА. На честь її головнокомандувача названо вулиці, йому споруджуються пам'ятники... В Моршині відкрито реабілітаційний центр для колишніх вояків ОУН–УПА. Але цього, безумовно, замало. На часі – визнання УПА на рівні держави. Про це багато говорять, але далі розмов справа не йде. На вашу думку – чому?

– А тому, що діється абсурд. Знаємо, що той рух 1917–1921 рр. був рухом за створення української самостійної держави. Петлюра, Скоропадський, Грушевський, Винниченко, багато інших, в тому числі у нас на Заході – Петрушевич, Тарнавський, Вітовський – всі вони доклали руки до того, аби та українська самостійна держава відбулась. Хіба вони сьогодні визнані? Десь час від часу ми чуєм про, скажімо, Грушевського як історика і зрідка як про першого президента. Десь Центральну Раду назвуть першим українським парламентом... Але то так, між іншим. І хто ж сьогодні наступить, так би мовити, на горло власній пісні, коли в радянські часи засуджував все те, що стосувалось національно-визвольної боротьби українського народу за свою свободу і незалежність? В тому то й річ. І тому українська історія така спотворена, така зневажена, така фальшива. Відповідно, не можуть визнати УПА, це не вписується в сучасний політичний контекст. Ніби українська самостійна держава існує, але всіх тих, хто за неї боровся не сприймають...

– І все ж таки, пане Юрію, ви особисто вірите, що УПА буде офіційно визнана?

Що значить визнавати історію або не робити цього? Застосуйте це питання, наприклад, до Наполеона або Олександра Македонського. То ж бо: історія – річ об'єктивна, і хочемо ми того чи ні, не залежить від наших

оцінок і бажань. І не ті панки, які 24 серпня 1991 р. голосували проти української незалежності, можуть визнати УПА. Ну і не визнають сьогодні, то й що? Добре, не писатимуть про неї в підручниках, і далі морочитимуть дітям голову, не визнаючи ні Мазепу, ні Петлюру, ні Бандеру. Але ці особистості не зникли. Настане час і все одно історична правда проторує собі шлях. До речі, знаєте, в чому різниця між правдою і неправдою? Правда може собі дозволити розкіш бути обпльованою і затоптаною, але вона рано чи пізно все ж здійметься і стане Правдою. А неправда такої розкоші не може собі дозволити, бо, як її раз розвінчають, то вже назавжди. Що стосується колишніх вояків УПА, то так, сьогодні вони справді обездолені. Та згадайте слова Івана Франка:

“Отак ми всі йдемо в одну громаду скуті.
святою думкою, а молоти в руках
Хай прокляті ми світом, позабуті,
ми ломимо скалу, рівняємо правді путі.
А щастя всіх прийде по наших аж кістках...”

Нехай через 10, 20 років, але правда про УПА проторує собі шлях. І станеться так, як має бути.

Розмову записав Юрій Кріль
Опубл.: День. — К., 2002. — 10 жовтня. — № 184. — С. 1, 4.